

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут психології та педагогіки
Кафедра вікової та педагогічної психології
Кафедра загальної психології та психодіагностики**

Студентський науковий альманах

(Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі"
Рівне, 15-16 квітня 2010 р.)

Рівне, 2010

Студентський науковий альманах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих науковців "Гендерні аспекти розвитку самосвідомості в онтогенезі". Рівне, 15-16 квітня 2010 р. – Рівне: РДГУ, 2010. – 198 с.

Редакційна колегія:

Павелків Р.В. - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, директор Інституту психології і педагогіки РДГУ, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України – співголова;

Воробйов А.М. – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор РДГУ, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Інституту психології та педагогіки РДГУ, Заслужений працівник освіти України - співголова

Безлюдна В.І. - професор кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Корчакова Н.В. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Созонюк О.С. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Яцюк Н.О. – доцент кафедри вікової та педагогічної психології РДГУ;

Матеріали обговорені та рекомендовані до друку на засіданні науково-методичної ради психолого-природничого факультету РДГУ. Протокол № _____ від _____ 2010 р.

(самосвідомості) і буття і ставлять безліч проблем перед філософською думкою [1].

Література

1. Павелків Р.В. *Розвиток моральної свідомості та самосвідомості у дитячому віці. Монографія.* – Рівне: Волинські береги, 2004.- 248 с.
2. Степанов.О.Н. *Психологічна енциклопедія.* – К., 2006. – С.314.

УДК 159.923.2

ШЛЯХИ САМОПІЗНАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Бенедюк Оксана, студентка 4 курсу

*Керівник: кандидат педагогічних наук, професор Безлюдна В.І.
Рівненський державний гуманітарний університет*

Кожна людина хоч би раз в житті ставила собі питання: «Хто я?», «Який я?», «У чому сенс мого існування, мого життя?» Різні люди по-різному відповідають на ці складні філософські питання: одні так і не знаходять на них відповіді; інші намагаються дати собі розгорнуту характеристику, визначити напрями і перспективи своєї життєдіяльності; треті, відповівши на поставлені питання, проте залишаються не задоволеними своїми відповідями.

Ми розглядатимемо самопізнання як сукупність і послідовність дій, внаслідок чого досягається мета, тобто знання про себе, образ «Я», «Я-концепція».

Отже, спочатку ми виявляємо в собі яку-небудь особливу межу або поведінкову характеристику, наприклад невпевненість. Іноді саме виявлення є найбільш складним моментом, в нас є багато такого, на чому ми просто не фіксуємо своєю увагою, не робимо предметом аналізу.

В той же час виявити в собі якусь особливу межу або поведінкову характеристику недостатньо, важливо її закріпити, зафіксувати в свідомості, не втратити в ході подальшого життя.

Наступний крок — це аналіз тієї або іншої межі особистості, поведінкової характеристики, уміння, здібності і тому подібне. Виявивши і зафіксувавши в собі невпевненість, необхідно поставити конкретні питання: у чому виявляється моя невпевненість? Чи у всіх ситуаціях я випробовую її? Що є причинами її виникнення? З якими іншими якостями (тип темпераменту, м'якосердність, доброта і ін.) вона зв'язана?

Наступний етап — ми оцінюємо ту або іншу якість, порівнюючи його за деяким ідеальним зразком тієї або іншої якості, який самі створюємо для себе, або з загальноприйнятими і засвоєними нами зразками.

І нарешті, настає акт ухвалення або неприйняття даної якості. У разі ухвалення ми включаємо свою невпевненість в структуру Я-концепції, відносимося спокійно до її існування, намагаємося знайти в ній позитив, можемо поставити завдання по обмеженню прояву невпевненості і розвитку в собі упевненості в майбутньому. Але можливі випадки, коли ми не приймаємо невпевненість, відторгаємо її (у область несвідомого), починаємо «боротися» з нею, зживати, що призводить до внутрішньо особистістичних конфліктів, які переростають в конфлікти з іншими людьми.

Ступінь усвідомленості — неусвідомленості. В більшості випадків процес самопізнання носить безперервний характер і є до певної межі неусвідомленим. Людина просто живе, вчиться, спілкується, веде безупинний діалог сам із собою.

В ході життя накопичуються факти, дані про інших людей, про себе, які в силу дії закону переходу кількості в якість в один прекрасний момент усвідомлюються і фіксуються в свідомості, але можуть і не усвідомлюватися, а функціонувати на рівні неусвідомленої установки, визначаючи нашу поведінку і способи саморегулювання.

Самопізнання як усвідомлений процес характеризується цілеспрямованістю, тобто людина ставить перед собою спеціальну мету — виявити в собі ту або іншу здатність, схильність, межу особистості. Саме в цьому випадку самопізнання перетворюється на усвідомлену діяльність і підкоряється її законам. Чим частіше людина перетворює своє самопізнання на діяльність, тим швидше і глибше вона пізнає себе.

Принципова незавершеність самопізнання. Вона обумовлена тим, що реальне життя як би випереджає процес її усвідомлення, людина вже народилася, живе, у неї навіть сформувалися елементарні акти самосвідомості у вигляді виділення свого фізичного “Я” з навколишнього світу, а ось пізнає вона себе декілька пізніше. Те ж саме характерно і для дорослої людини, реально його особистість і життя багатші, ніж те, що він знає про себе. Завжди є непізнана, сліпа пляма [1, с.50-51].

Особливості самопізнання:

1. Самопізнання проходить в своєму розвитку два етапи. На першому етапі самопізнання здійснюється в системі «Я—Інші». З одного боку, починаючи з раннього дитинства людина знаходиться в

системі міжособистісних відносин, інші люди постійно оцінюють його, і вільно або мимоволі він починає керуватися цими оцінками, приймати їх в тому або іншому ступені, засвоювати самі способи оцінювання. З іншого боку, дитина сама набуває досвіду оцінювання інших, спочатку повторюючи оцінки дорослих, а потім і формулюючи їх самостійно. Тим самим вона вчиться порівнювати себе з іншими, через систему взаємооцінок починає поступово осягати власне Я, у неї формуються первинні уявлення про себе, потім і перший досвід створення образу Я через усвідомлення своєї відмінності від інших. На другому етапі співвідношення знань про себе відбувається вже в рамках системи «Я—Я», коли людина оперує вже готовими знаннями про себе, сформованими в різний час при різних обставинах.

2. Інтенсивність, глибина, обґрунтованість самопізнання залежать від багатьох якостей особистості, що сформувалися, зокрема від таких, які носять характер що визначає спрямованість особистості. Наприклад, до них відносяться екстраверсія і інтроверсія.

3. Здібності до самопізнання — це такі особові характеристики, які дають можливість швидко, якісно, всесторонньо і адекватно пізнати себе. Через різний рівень розвитку цих здібностей люди значно розрізняються один від одного: одні постійно займаються самопізнанням, добре і всесторонньо пізнають себе і уміють використовувати ці знання в житті і діяльності; інші самопізнанням займаються епізодично, їх знання про себе уривчасті і фрагментарні, і, що саме головне, їх уявлення про себе неадекватні, тобто не відповідають дійсності. Але, як і всяку здатність, здібність до самопізнання можна розвивати. Що для цього необхідне? Перш за все формувати позитивну мотивацію самопізнання; повністю використовувати потенціал основних механізмів самопізнання — ідентифікацію і рефлексію; навчатися специфічним прийомам самопізнання — самоспостереженню, самоаналізу, самомоделюванню, використовувати різні засоби самопізнання: читання художньої літератури, вивчення психології, ведення щоденників і так далі [2, с.120].

Література

1. Марлов В. Г. *Основи самопознання и саморозвиття* — М.: «Академія», 2004 — С. 256.
2. Перлз Ф. *Опыт психологии самопознання*. — М., 1993. — С. 200

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА.....3

Розділ 1. ФЕНОМЕНОЛОГІЯ САМОСВІДОМОСТІ

Багай Б., Павелків Р.В. Теоретичні аспекти становлення Я-концепції у молодшому шкільному віці.....4

Антонець О. Самосвідомість і її структура.....7

Бенедюк О. Шляхи самопізнання особистості.....10

Габрієль К. Образ фізичного «Я» як детермінанта індивідуального стилю поведінки в соціальних контактах.....13

Захарчук М. Генезис самосвідомості дитини.....15

Корольчук І. Розвиток уявлень про саморегуляцію.....16

Кравчук Я. Розвиток моральної саморегуляції у молодшому шкільному віці.....19

Кулаков Р. Самооцінка та рівень домагань як складові професійного самовизначення старшокласників.....21

Левшунова К. Дослідження саморегуляції.....25

Майстренко Є. Детермінація Я-концепції дитини.....28

Манзик О. Вимірювання самооцінки особистості.....30

Мариніч О. Особливості розвитку самооцінки у дошкільному віці.....32

Мартинюк Т. Психологічний аналіз розвитку самосвідомості особистості молодшого школяра.....35

Марчук В. Особистісна рефлексія як засіб активізації пізнавальної активності підлітків.....39

Онищук О. Загальна характеристика самопізнання як процесу.....42

Орел В. Цілі й мотиви самопізнання.....44

Осипчук О. Сфери і області самопізнання.....46

Пархомей К., Корчакова Н.В. Поняття Я-концепції.....48

Прит Т., Безлюдна В.І. Способи і засоби самопізнання.....50

Ревко Н. Розвиток самопізнання у дитячому віці.....53

Смоляк А. Феномен відношення людини до себе.....55

Тимощук С. Дитячо-батьківські стосунки та їх вплив на ставлення дитини до себе.....58

Ходневич Н., Безлюдна В.І. Формування Я-концепції дитини на різних стадіях розвитку.....61

Хомич І. Передумови формування самооцінки молодших школярів...63

Шпинюк В. Розвиток Его-ідентичності в дитячому віці.....66

РОЗДІЛ 2. ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ САМОСВІДОМОСТІ

Безлюдна В. Гендерні аспекти розвитку Я-фізичного на висхідному етапі онтогенезу.....	69
Беднарська І. Гендерна соціалізація особистості.....	71
Гірак І. Психологічний аналіз гендерних відмінностей адиктивної поведінки осіб юнацького віку.....	74
Забрідня О., Яцюк Н.О. Психологічний аналіз суб'єктивних чинників емоційного вигорання майбутніх педагогів (гендерні аспекти).....	81
Карнаух В. Гендерні аспекти формування адиктивної поведінки у підлітків.....	84
Корчакова Н. Усвідомлене батьківство як напрям психології самосвідомості.....	88
Князєва А. Особливості гендерного спілкування в дошкільному віці.....	91
Мартинюк В. Гендерні відмінності реагування на конфліктну ситуацію учнів старшого шкільного віку.....	93
Назарець Л. Динаміка розвитку пізнавальних інтересів підлітків з урахуванням гендерних відмінностей.....	96
Оксенчук О. Гендерні особливості уявлень студентів про відповідальне батьківство.....	100
Осьмак Л. Психологічні особливості тривожності жінок зрілого віку.....	103
Пінаєва М. Соціальна диференціація гендерної ролі.....	106
Руденко Н. Гендерні аспекти дослідження етнічної толерантності підлітків.....	109
Созонюк О. Вплив гендерних стереотипів на процес становлення особистості дівчат-підлітків.....	111
Тендюк І. Особливості статево-рольових уявлень в дошкільному віці.....	114
Тоюнда О. Вплив сімейних традицій на ставлення молоді до проблем гендерної рівності.....	118
Ямницький О. Особливості формування гендерних схем у процесі статево-рольової соціалізації дітей.....	121

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ
Серія ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 4

Заснований у 2008 р.

Відповідальні за підготовку збірника до видання – проф. Павелків Р.В.,
проф. Безлюдна В.І.

Комп'ютерна верстка Юрчук О.С.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра вікової та
педагогічної психології (к. 325, тел. 63-44-92)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі Рівненського
державного гуманітарного університету 33028 м. Рівне, вул.
С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ АЛЬМАНАХ. Серія «Психологія». -
Випуск 4. - Рівне: РДГУ, 2010. — 197 с.

ISBN 966 — 7281 — 07 — 8.

Збірник містить статті з актуальних проблем психології самосвідомості. Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 159.922:316.612

ББК 74.20